

Promemorian *Efter kostnadshyra – ändamålsenlig hyresmodell för fem centrala kulturinstitutioner* (Ds 2024:32)

Inledning

Svensk Scenkonst har tagit del av rubricerad promemoria och får härmed anförda följande.

Svensk Scenkonst är bransch- och arbetsgivarorganisation för hela den professionella scenkonsten. Organisationen företräder cirka 260 verksamheter inom musik, dans, teater, opera och samtida cirkus. Bland medlemmarna finns landets scenkonst-institutioner samt privata scenkonstföretag och aktörer inom den fria professionella scenkonsten. Svensk Scenkonst verkar för att det ska finnas optimala förutsättningar att producera och sprida scenkonst av högsta kvalitet i hela Sverige.

Allmänna synpunkter

Svensk Scenkonst tillstyrker utredarens förslag och anser att de bör genomföras i sin helhet.

Svensk Scenkonst välkomnar utredningen, då dess förslag – om de genomförs i sin helhet och på rätt sätt – kan lösa de allvarliga systemfelen i hyresrelationen mellan staten och de berörda nationella kulturinstitutionerna.

Kostnadshyresmodellen har varit ytterst problematisk sedan den infördes 2001. Hyresgästerna har återkommande påpekat problem som bristande transparens, svårigheter att förutse kostnader, ett obalanserat ansvarsförhållande mellan parterna och en avsaknad av koppling mellan anslag och hyresnivå. Situationen är ohållbar, och det är nödvändigt att genomföra förändringar omgående. Efter mer än två decennier av

återkommande problem måste en ny och mer ändamålsenlig hyresmodell införas för att säkerställa stabila och förutsägbara villkor för institutionerna. Ytterligare fördröjningar riskerar att förvärra problemen och äventyra de nationella kulturinstitutionernas möjligheter att uppfylla sina uppdrag.

Det är av största vikt att förslagen genomförs i sin helhet. Om de genomförs endast delvis eller väsentliga delar kompromissas bort riskerar strukturella problem att kvarstå, vilket urholkar reformens positiva effekter. För att säkerställa att institutionerna får långsiktigt hållbara ekonomiska förutsättningar krävs en tydlig och sammanhållen implementering där samtliga delar av reformen genomförs enligt utredningens rekommendationer. Det inkluderar även utredarens kompletterande förslag om intäktsjusterad hyra, en avgörande komponent för att garantera stabila och förutsägbara hyreskostnader där verksamheten är starkt knuten till en specifik byggnad.

En reformerad hyresmodell måste också ta hänsyn till de särskilda ekonomiska förutsättningarna för Kungl. Operan och Dramaten. För dessa institutioner är kopplingen mellan hyreskostnader och anslagsutveckling avgörande för att den nya hyresmodellen ska fungera i praktiken. Svensk Scenkonst anser därför att pris- och löneomräkning bör återinföras för de två teatrarnas hela anslag. Utan en sådan justering riskerar ökade och oförutsägbara kostnader att fortsatt belasta verksamheten på ett sätt som motverkar syftet med reformen. En stabil och förutsägbar finansiering är en förutsättning för att institutionerna ska kunna bedriva konstnärlig verksamhet på hög nivå och samtidigt uppfylla de krav som ställs på dem som nationella kulturinstitutioner.

Inför inträdet i den nya hyresmodellen är det nödvändigt att eventuellt eftersatt underhåll och behov av tillgänglighetsanpassningar i respektive fastighet identifieras av parterna samt åtgärdas och finansieras i särskild ordning av fastighetsägaren. Idag föreligger stora skillnader i byggnadernas skick, och om detta inte hanteras finns en betydande risk att hyresmodellen bidrar till fortsatta ekonomiska problem. Institutioner som verkar i huvudbyggnader med omfattande underhållsbehov och låg tillgänglighetsstatus kan annars drabbas av oproportionerligt höga kostnader, vilket över tid skulle försvaga reformens positiva effekter.

Synpunkter på promemorians förslag och innehåll

Avsnitt 4.3 Vilka fastigheter bör omfattas av en eventuell särreglering?

Svensk Scenkonst anser att utredarens kriterier för fastigheter som bör omfattas av en särreglering är relevanta samt att Kungl. Operans och Dramatens huvudbyggnader uppfyller dessa.

Avsnitt 5.2.1 Kostnadshyressystemet avvecklas

Svensk Scenkonst tillstyrker utredarens förslag att avveckla kostnadshyresmodellen.

Avsnitt 5.2.2 Marknadsmässig hyra införs för fastigheter med kostnadshyra

Svensk Scenkonst tillstyrker förslaget i promemorian att införa marknadsmässig hyra för de berörda fastigheterna. Samtidigt vill Svensk Scenkonst framhålla att termen "marknadsmässig hyra" är problematisk, då den kan föra tankarna fel.

Begreppet antyder en hyresnivå som bestäms av en fri marknad där utbud och efterfrågan råder, vilket inte är tillämpligt för de nationella kulturinstitutionernas fastigheter. Dessa byggnader är ofta kulturhistoriskt betydelsefulla, specialanpassade för sin verksamhet och saknar en reell marknad där jämförbara hyresnivåer kan fastställas. Att tala om "marknadsmässig hyra" riskerar därför att skapa en felaktig bild av att hyran sätts utifrån en konkurrenssituation, snarare än genom en modell som speglar kostnader och verksamhetens särskilda behov.

Avsnitt 5.2.3 Anslagen för institutionerna justeras för att kompensera för ökade hyreskostnader

Svensk Scenkonst tillstyrker utredarens förslag att anslagen till institutionerna ska justeras för att neutralisera de ekonomiska effekterna av de nya hyresnivåerna.

Svensk Scenkonst delar utredningens uppfattning att övergången till en ny hyresmodell ska följas av att anslagen för kulturverksamheterna anpassas så att de fullt ut kompenserar för den nya hyresnivån. En sådan anpassning är en grundläggande förutsättning för att förändringen ska kunna genomföras.

Inför inträdet i den nya hyresmodellen är det nödvändigt att eventuellt eftersatt underhåll och behov av tillgänglighetsanpassningar i respektive fastighet identifieras samt åtgärdas och finansieras i särskild ordning av fastighetsägaren (se vidare under Allmänna synpunkter ovan).

Avsnitt 5.2.4 Aktuella fastigheter bör omfattas av PLO-uppräknig av anslagen

Svensk Scenkonst tillstyrker utredarens förslag om att återinföra pris- och löneomräkningen (PLO) för Kungl. Operan och Dramaten. PLO bör framdeles beräknas för de två teatrarnas hela anslag.

Avsnitt 5.3 Komplementförslag: Intäktsjusterad hyra

Svensk Scenkonst tillstyrker förslaget i promemorian om intäktsjusterad hyra och anser att det är en avgörande förutsättning för att reformen ska få avsedd effekt. Modellen bör tillämpas åtminstone för de fem centrala kulturinstitutioner som utredningen primärt behandlat, då deras huvudbyggnader uppfyller de kriterier som ställs för att omfattas av de särskilda hyresreglerna. För Kungl. Operan och Dramaten är kopplingen mellan verksamhet och byggnad särskilt stark, både av kulturhistoriska och funktionella skäl, vilket gör att en avflyttning i praktiken är svår att föreställa sig.

Enligt Svensk Scenkonsts uppfattning är det inte tillräckligt att enbart införa en ny hyresmodell enligt huvudförslaget – reformen riskerar då att lämna kvar centrala problem i hyressystemet. Endast genom att också genomföra det kompletterande förslaget om intäktsjusterad hyra kan modellen ge de berörda institutionerna stabila och långsiktigt hållbara ekonomiska förutsättningar.

Avsnitt 5.4.1 Uppdrag till Statens fastighetsverk att öka tydlighet och planerbarhet för kulturinstitutioner

Svensk Scenkonst tillstyrker förslag om ett återrapporteringskrav för Statens fastighetsverk som innebär att myndigheten ska redovisa åtgärder för att öka långsiktighet och planerbarhet för underhållet av statliga kulturinstitutioners fastigheter. Återrapporteringskravet bör dessutom utvidgas till att omfatta samtliga kulturinstitutioner där SFV är hyresvärd.

Svensk Scenkonsts kontaktperson i detta ärende är vd Mikael Brännvall, mikael.brannvall@svenskscenkonst.se, 070-420 27 77.

SVENSK SCENKONST

Birgitta Svendén
Ordförande

Mikael Brännvall
VD